Cyngor Bwrdeistref Sirol
Blaenau Gwent
County Borough Council

Adroddiad Monitro Blynyddol ar gyfer yr laith Gymraeg

2017/18

Paratowyd yn unol â gofynion Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

Cynnwys

1 Cyflwyniad
2 Cwynion
3 Sgiliau yn y Gymraeg
4 Hyfforddiant Iaith Gymraeg
5 Recriwtio
6 Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg

1. Cyflwyniad

Yr adroddiad hwn yw trydydd Adroddiad Blynyddol Cymru a gynhyrchir o dan ofynion Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, ac mae'n cwmpasu'r cyfnod rhwng 1 Ebrill 2017 a 31 Mawrth 2108. Mae'r tabl isod yn nodi'r gofynion ar gyfer yr adroddiad hwn:

Ardaloedd	**Safon berthnasol a / neu is-adran**
Cwynion Rhaid i'r adroddiad blynyddol gynnwys nifer y cwynion yr ydych yn eu cael yn ystod y flwyddyn sy'n ymwneud â'ch cydymffurfedd â'r safonau yr ydych o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy.	147,148, 156, 158(2), 162, 164(2), 168(a), 170 (2), (ch)
Sgiliau yn y Gymraeg Rhaid i'r adroddiad blynyddol gynnwys yr wybodaeth ganlynol (lle bo'n berthnasol, i'r graddau y mae dyletswydd arnoch i gydymffurfio â'r safonau y cyfeirir atynt) – (a) Nifer y cyflogeion sy'n meddu ar sgiliau yn y Gymraeg ar ddiwedd y flwyddyn dan sylw (ar sail y cofnodion a gedwir gennych yn unol â safon 151)	170(2)(a) 151
Hyfforddiant Iaith Gymraeg Rhaid i'r adroddiad blynyddol gynnwys y wybodaeth ganlynol (lle bo'n berthnasol, i'r graddau y mae dyletswydd arnoch i gydymffurfio â'r safonau y cyfeirir atynt) – (a) Nifer yr aelodau o staff a fynychodd gyrsiau hyfforddiant gennych chi yn Gymraeg yn ystod y flwyddyn (yn unol â Safon 128) (b) Os cynigiwyd fersiwn Gymraeg o gwrs gennych yn unol â safon 128, y ganran o gyfanswm nifer y staff a fynychodd y fersiwn honno o'r cwrs.	152, 170 (2) (b)
Recriwtio Rhaid i'r adroddiad blynyddol gynnwys y wybodaeth ganlynol (lle bo'n berthnasol, i'r graddau y mae dyletswydd arnoch i gydymffurfio â'r safonau y cyfeirir atynt) - (ch) nifer y swyddi newydd a swyddi gwag yr ydych wedi'u hysbysebu yn ystod y flwyddyn a oedd yn cael eu categoreiddio fel swyddi lle - (i) Roedd sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol (ii) Roedd angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodwyd i'r swydd (iii) Roedd sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol, neu (iv) Nid oedd angen sgiliau yn y Gymraeg (ar sail y cofnodion a gedwir gennych yn unol â safon 154)	170 (2)(ch) 154

2. Cwynion

Mae Safon 158, 164 a 170 yn mynnu bod yn rhaid i'r adroddiad blynyddol gynnwys nifer y cwynion a gawsoch yn ystod y flwyddyn honno a oedd yn ymwneud â'ch cydymffurfedd â'r safonau cyflenwi gwasanaethau, safonau llunio polisi a'r safonau gweithredol yr oeddech o dan ddyletswydd i gydymffurfio â hwy.

Mae'r weithdrefn Cwynion Corfforaethol yn cofnodi pob cwyn sy'n ymwneud â'r Gymraeg a Safonau'r Gymraeg. Gellir gwneud cwynion mewn unrhyw fformat (e.e. e-bost, llythyr, yn bersonol, dros y ffôn, cyfryngau cymdeithasol ac ati). Ni dderbyniwyd unrhyw gwynion drwy'r system Cwynion Corfforaethol yn ystod y cyfnod adrodd.

Fodd bynnag, yn ystod y cyfnod adrodd, derbyniodd Swyddog Cefnogi'r Gymraeg y Cyngor dri chwyn a oedd yn gysylltiedig â dyletswyddau cydymffurfedd y Cyngor o dan y safonau darparu gwasanaethau. Derbyniwyd y cwynion ar 23 Mai 2017, 24 Medi a 26 Rhagfyr 2017 ac roeddent i gyd yn gysylltiedig â chydymffurfio â Safon y Gymraeg 63.

Safon 63: Rhaid ichi sicrhau bod y testun Cymraeg ar arwyddion yn gywir o ran ystyr a mynegiant.

Dyddiad y Gŵyn	Y Gŵyn	Camau Gweithredu
23/05/2017	Ysgrifennwyd y gair "Derbynfa" fel "Derfynfa" ar banel gwydr yn y Dderbynfa yn Llys Anvil, Abertyleri. Gwnaethpwyd y gŵyn gan aelod o'r cyhoedd. Ni adawodd ei enw/henw neu unrhyw fanylion cyswllt.	Cysylltodd y Swyddog Cefnogi'r Gymraeg gyda'r Rheolwr Gwasanaethau - Cymorth Busnes i gywiro ac ailosod yr arwydd.
24/09/2017	Roedd trefn y geiriau Cymraeg ar gyfer Ystâd Ddiwydiannol Cwmtyleri yn anghywir.	Rhoddwyd gwybod i'r Uwch Beiriannydd - Diogelwch ar y Ffyrdd am y broblem a chysylltodd â Swyddog Cefnogi'r Gymraeg i gael y trefn geiriau cywir a disodlwyd yr arwydd anghywir gyda'r arwydd Cymraeg cywir.
26/12/2017	Defnydd anghywir o'r arddodiad yn Gymraeg ar arwydd ffordd yn Aberbeeg.	Ymchwiliwyd i'r broblem gan yr Uwch Beiriannydd - Diogelwch ar y Ffyrdd a sefydlodd nad oedd yr arwydd ffordd yn perthyn i Flaenau Gwent a chafodd y mater ei drosglwyddo i Gyngor

		Bwrdeistref Sirol Caerffili i ddelio ag ef.

CSG119 Ymchwiliad Gwersi Nofio i Safonau'r Gymraeg 81, 84 ac 86

Safon 81: Rhaid ichi hybu unrhyw wasanaeth Cymraeg a ddarperir gennych, a hysbysebu'r gwasanaeth hwnnw yn Gymraeg.

Safon 86: Os ydych chi'n datblygu cwrs addysg sydd i'w gynnig i'r cyhoedd, rhaid i chi asesu'r angen am y cwrs hwnnw i'w gynnig yn Gymraeg; a rhaid ichi sicrhau bod yr asesiad yn cael ei gyhoeddi ar eich gwefan.

Safon 84: Os byddwch yn cynnig cwrs addysg sy'n agored i'r cyhoedd, rhaid ichi ei gynnig yn Gymraeg. Rhaid i chi gydymffurfio â safon 84 ym mhob amgylchiad, ac eithrio:

- Pan ddaw asesiad a gyflawnir yn unol â safon 86 i'r casgliad nad oes angen i'r cwrs hwnnw gael ei gynnig yn y Gymraeg.

Roedd Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent yn destun ymchwiliad gan Swyddfa'r Comisiynydd Iaith (WLCO) ynglŷn â chydymffurfio â Safonau 81, 84 ac 86 a darparu gwersi nofio trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r ymchwiliad hwn yn cynnwys dau gyfnod adrodd, sef 2016/17 a 2017/18.

Ar 03/06/2016, derbyniodd Comisiynydd y Gymraeg nifer o gwynion gan aelod o'r cyhoedd. Roedd y cwynion yn ymwneud â darpariaeth gwersi nofio nifer o awdurdodau lleol, gan gynnwys Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent. Rhoddwyd tystiolaeth i gefnogi'r ymchwiliad i'r cwynion; roedd y dystiolaeth hon yn cynnwys ymateb yr awdurdodau lleol i ymholiadau ynghylch argaeledd gwersi nofio yn Gymraeg.

Yn achos Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent, derbyniodd y Comisiynydd gopi o ymateb y Cyngor i ymholiad ysgrifenedig ynglŷn â gwersi nofio yn Gymraeg. Gwnaethpwyd yr ymholiad trwy e-bost gan aelod o'r cyhoedd ym Mai 2016. Nododd yr ymateb nad oedd y Cyngor yn cynnig unrhyw wersi nofio yn Gymraeg.

Roedd yr achwynydd yn gweithredu ar ran pobl eraill, a oedd wedi gwneud yr ymholiadau i'r cynghorau, ond ni wnaeth y wybodaeth a gyflwynwyd roi gwybod pwy oedd y bobl hyn. O ganlyniad, nid oedd Comisiynydd y Gymraeg yn fodlon bod yr achwynydd yn gweithredu ar ran personau yr effeithiwyd arnynt yn uniongyrchol gan yr ymddygiad honedig. Ar y sail honno, nid oedd Comisiynydd y Gymraeg o'r farn bod y cwynion yn ddilys yn ôl adran 93 o Fesur y Gymraeg.

Fodd bynnag, roedd Comisiynydd y Gymraeg o'r farn bod y wybodaeth a gafwyd yn creu amheuaeth o fethiant gan y Cyngor i gydymffurfio â rhai o safonau'r Gymraeg a osodwyd arno.

Yn dilyn cyflwyno tystiolaeth, derbyniodd y Cyngor hysbysiad penderfyniad arfaethedig y Comisiynydd ym mis Chwefror 2017. Nododd nad oedd y Cyngor wedi

methu â chydymffurfio â Safonau 81 ac 86 ond wedi methu â chydymffurfio â Safon 84 gan nad oedd yn cynnig gwersi nofio yn Gymraeg ar unrhyw lefel er bod gwersi yn cael eu cynnig yn Saesneg.

Ar 2 Awst 2017, derbyniodd y Cyngor yr Hysbysiad Penderfyniad Terfynol gan Gomisiynydd y Gymraeg. Yn achos diffyg cydymffurfio â Safon 84, roedd yn ofynnol i'r Cyngor baratoi cynllun gweithredu a oedd yn nodi'r camau y byddai'r Cyngor yn eu cymryd er mwyn cydymffurfio â Safon 84 mewn perthynas â gwersi nofio a oedd i'w ddychwelyd i Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg erbyn dim hwyrach na 17 Hydref 2017. Crëwyd y cynllun gweithredu hwn gydag Ymddiriedolaeth Hamdden Aneurin yn gweithio ar y cyd â'r Tîm Polisi.

Ar 1 Rhagfyr 2017, derbyniodd y Tîm Polisi lythyr oddi wrth Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg a ddywedodd eu bod yn falch o nodi bod y Cyngor wedi paratoi cynllun gweithredu sy'n cynnwys camau clir yn seiliedig ar y ddogfen gyngor a bod y cynllun yn cynnwys camau rhesymol i gwrdd â gofynion y safonau ond gan nad oedd yn cynnwys amserlen benodol neu ymrwymiad amser ar gyfer pob un o'r camau gweithredu, ni allai Swyddfa'r Comisiynydd Iaith gymeradwyo'r cynllun gweithredu.

Ail-gyflwynodd y Cyngor gynllun wedi'i ddiweddaru a derbyniodd y Tîm Polisi lythyr ar y 23ain o Ionawr yn datgan bod y cynllun gweithredu wedi'i gymeradwyo a deuai i rym ar 13 Chwefror 2018.

Ceisiadau Her

Yn ôl Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, os yw'r awdurdod o'r farn bod y ddyletswydd i gydymffurfio â safon neu i gydymffurfio â safon mewn ffordd benodol (ac a all gynnwys y dyddiad gosod) yn afresymol neu'n anghymesur, gall yr awdurdod wneud cais ffurfiol i Gomisiynydd y Gymraeg i herio'r safon honno a gofyn i'r Comisiynydd ddyfarnu ar y cwestiwn hwnnw.

Y tu allan i gwmpas yr adroddiad ar 29 Mawrth 2017, cyflwynodd Blaenau Gwent Gais Her i Gomisiynydd y Gymraeg ynglŷn â Safon 41:

> Os byddwch yn llunio'r dogfennau a ganlyn rhaid ichi eu llunio yn Gymraeg— (a) agendâu, cofnodion a phapurau eraill sydd ar gael i'r cyhoedd, sy'n ymwneud â chyfarfod o fwrdd rheoli neu gabinet; (b) agendâu, cofnodion a phapurau eraill ar gyfer cyfarfodydd, cynadleddau neu seminarau sy'n agored i'r cyhoedd:
> Rhaid i chi gydymffurfio â safon 41 (a) ym mhob amgylchiad, ac eithrio:
> - Papurau eraill sydd ar gael i'r cyhoedd, sy'n ymwneud â chyfarfodydd bwrdd rheoli neu gabinet.
> - Papurau eraill ar gyfer cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd.
>
> Rhaid i chi gydymffurfio â safon 41(b) ym mhob amgylchiad, ac eithrio:
> - Papurau eraill ar gyfer cyfarfodydd sy'n agored i'r cyhoedd

Derbyniodd y Cyngor Lythyr Penderfynu gan Gomisiynydd y Gymraeg yn nodi ei phenderfyniad ynglŷn â her y Cyngor i Safon 41 ar 2 Awst 2017. Nododd y llythyr fod y gofyniad i gydymffurfio â Safon 41 yn afresymol a / neu'n anghymesur ac

amrywiwyd hysbysiad cydymffurfio'r Cyngor fel bod yn rhaid i'r Cyngor gydymffurfio â gofynion safon 41 erbyn 30 Mawrth 2018.

Sgiliau a Gallu yn y Gymraeg

Mae Safon 170 yn gofyn am nifer y cyflogeion sydd â sgiliau yn y Gymraeg ar ddiwedd y flwyddyn dan sylw.

Darparwyd y wybodaeth yn yr adran hon trwy'r Tîm Datblygu Sefydliadol gan ddefnyddio system iTrent y Cyngor ac mae'n cynrychioli gallu'r staff yn y Gymraeg ar 31 Mawrth 2018.

Erbyn hyn mae gan staff y gallu a'r cyfrifoldeb i gynnal eu cofnodion staff eu hunain. Y ffigur sylfaenol ar gyfer y data yw 3,344 o swyddi ar restr sefydlu'r Cyngor, (gostyngiad o ffigur llinell sylfaen y llynedd). Dylid nodi bod gan bob set ddata rif di-ymateb rhwng 573 a 718 o staff. Mae'r rhif di-ymateb yn cyfateb i'r rhai a ddewisodd beidio ag ateb cwestiwn penodol.

Siarad Cymraeg

Mae nifer y gweithwyr sydd â sgiliau siarad Cymraeg ar 31 Mawrth 2017 yn gyfanswm o 765 o bobl, sydd wedi'u categoreiddio fel staff sy'n gallu siarad 'ychydig', 'cymedrol', 'eithaf da' neu 'rhugl'. Fodd bynnag, mae 71% o staff yn datgan nad oes ganddynt allu siarad Cymraeg.

Mae nifer a chanran y staff sy'n gallu deall, siarad, ysgrifennu a darllen Cymraeg yn amrywio ychydig rhwng pob cymharydd, a ddangosir yn y graffiau isod:

Siarad Cymraeg	Cyfanswm
Rhugl	54
Cymedrol	206
Eithaf da	26
Ychydig	479
Dim Gallu	1949
Dim ymateb	630
Cyfanswm Terfynol	3344

Siart 1: Deall Cymraeg

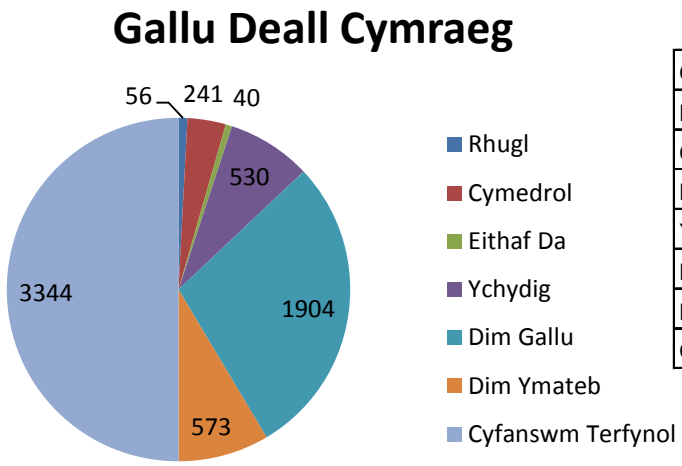

Gallu Deall Cymraeg	Cyfanswm
Rhugl	56
Cymedrol	241
Eithaf Da	40
Ychydig	530
Dim Gallu	1904
Dim Ymateb	573
Cyfanswm Terfynol	3344

Siart 2: Siarad Cymraeg

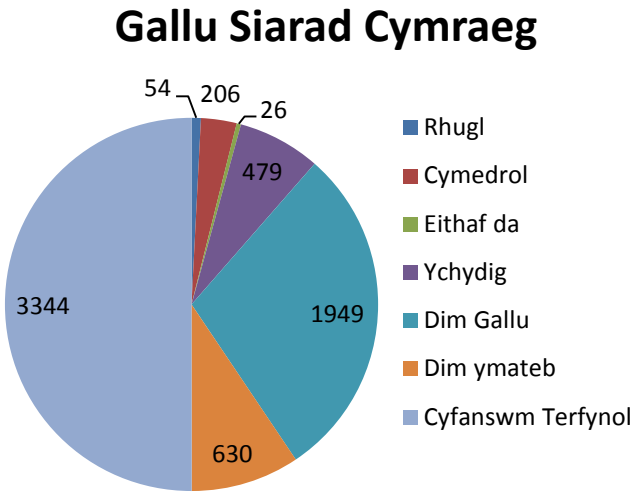

Siarad Cymraeg	Cyfanswm
Rhugl	54
Cymedrol	206
Eithaf da	26
Ychydig	479
Dim Gallu	1949
Dim ymateb	630
Cyfanswm Terfynol	3344

Siart 3: Ysgrifennu Cymraeg

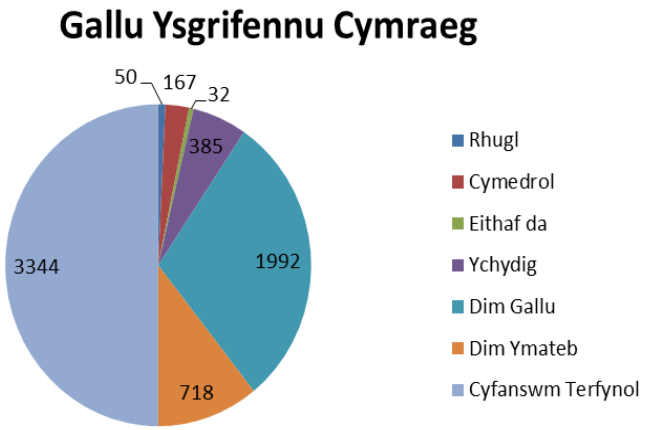

Ysgrifennu Cymraeg	Cyfanswm
Rhugl	50
Cymedrol	167
Eithaf da	32
Ychydig	385
Dim Gallu	1992
Dim Ymateb	718
Cyfanswm Terfynol	3344

Siart 4: Darllen Cymraeg

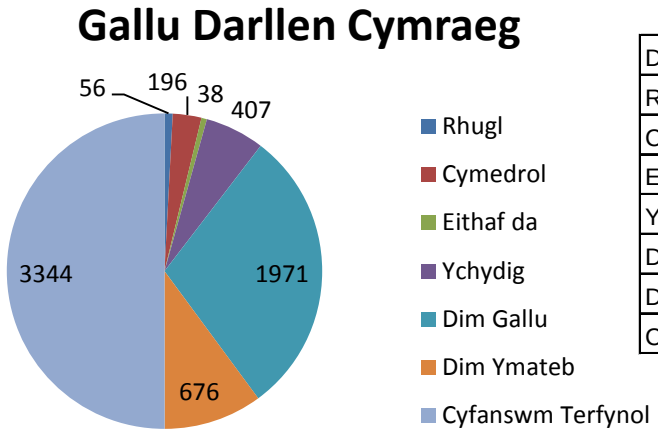

Darllen Cymraeg	Cyfanswm
Rhugl	56
Cymedrol	196
Eithaf da	38
Ychydig	407
Dim Gallu	1971
Dim Ymateb	676
Cyfanswm Terfynol	3344

Fel mae'r graffiau hyn yn dangos, mae'r ffigurau yn debyg iawn ar draws y 4 cymarydd, ond mae'n ddiddorol nodi bod llai o bobl yn teimlo'n fwy hyderus wrth ysgrifennu Cymraeg. Mae canran y staff sy'n datgan eu bod yn 'rhugl' yn nodweddiadol tua 1.5%, tra bod y ganran sy'n dweud nad oes ganddynt 'ddim gallu' tua 75%. Mae hyn yn dangos bod tua 23% o staff yn dweud bod ganddynt rywfaint o allu yn y Gymraeg, er bod 'Ychydig' yn cyfrannu'n sylweddol fwy na 'Cymedrol', 'Gweddol Dda' a 'Yn rhugl' gyda'i gilydd.
Mae hefyd yn ddiddorol edrych ar allu Cymru yn ôl is-adran a math o gontract, er y dylid ailadrodd bod y wybodaeth hon yn anghyflawn wrth i feysydd data iTrent barhau i gael eu glanhau a'u diweddaru.

Rydym yn rhagweld bod, mewn gwirionedd, mwy o siaradwyr Cymraeg rhugl nag y dogfennir isod, yn enwedig mewn Addysg (staff yn yr ysgol) a gall y gwaith parhaus i ddiweddaru cofnodion ddangos hyn mewn adroddiadau yn y dyfodol.

Siaradwyr Cymraeg rhugl yn ôl adran:

Adran	**Nifer**
Gwasanaethau Corfforaethol a Strategaeth	2
Addysg	45
Yr Amgylchedd	9
Adnoddau	0
Gwasanaethau Cymdeithasol	7
Cyfanswm	**63**

Siaradwyr Cymraeg rhugl yn ôl contract:

Math o Gontract	**Nifer**
Tymor Penodol	6
Parhaol	46
Asiantaeth	6
Dros Dro	5
Cyfanswm	**63**

Fel y nodwyd uchod, o'r 63 o siaradwyr Cymraeg rhugl, mae gan 46 gontract parhaol. Bydd hyn yn helpu gyda gwytnwch yn unol â'r Safonau gan fod gennym storfa o staff sy'n siarad Cymraeg.

Sylwch
Y gwahaniaeth rhwng nifer y siaradwyr Cymraeg rhugl yn yr adran sgiliau iaith Gymraeg o'i gymharu â'r rhai sy'n Siaradwyr Cymraeg Rhugl yn ôl Adrannau a Chontractau yw bod y data a ddefnyddir yn yr adran sgiliau yn seiliedig ar unigolion tra bod Siaradwyr Cymraeg Rhugl yn ôl Is-adran a mathau o Gontract yn seiliedig ar rolau ac ar adegau, gall un person ddal nifer o rolau gwahanol. Er enghraifft, mewn Ysgol Uwchradd, gall athro hefyd fod yn oruchwyliwr amser cinio ac mewn Ysgol Gynradd, gall un person fod yn Oruchwyliwr Clwb Brecwast, Cynorthwy-ydd Addysgu a Goruchwyliwr Amser Cinio.

Cyrsiau Hyfforddiant Cyflogeion

Mae Safon 170 yn gofyn am:

- Nifer yr aelodau staff a fynychodd gyrsiau hyfforddiant a gynigiwyd gennych yn y Gymraeg yn ystod y flwyddyn
- Os cynigiwyd fersiwn Gymraeg o gwrs gennych yn ystod y flwyddyn, y ganran o gyfanswm nifer y staff a fynychodd y cwrs a fynychodd y fersiwn Gymraeg.

Ar adeg ysgrifennu'r adroddiad, mae'r Is-adran Cefnogi Busnes yn y broses o drefnu cyrsiau i'w gweithwyr i sicrhau bod pob derbyniad arall yn y Cyngor yn gallu cynnig

gwasanaeth derbynfa cyfrwng Cymraeg gweithredol erbyn y dyddiad gosodedig o 30ain Medi 2018.

Yn ystod y cyfnod adrodd, cynigiwyd dau gwrs trwy gyfrwng y Gymraeg; mynychwyd pob cwrs gan 1 swyddog.

Recriwtio – Gofynion Sgiliau yn y Gymraeg

Mae Safon 170 yn gofyn am nifer y swyddi newydd a swyddi gwag yr ydych wedi'u hysbysebu yn ystod y flwyddyn a gategoreiddiwyd fel swyddi lle'r oedd:

- Sgiliau yn y Gymraeg yn hanfodol,
- Angen dysgu sgiliau yn y Gymraeg pan benodir i'r swydd,
- Sgiliau yn y Gymraeg yn ddymunol, neu
- Nad oedd angen sgiliau yn y Gymraeg

Yn ystod cwmpas y cyfnod adrodd, hysbysebwyd cyfanswm o 153 o swyddi gan y Cyngor. Nododd pob un o'r 153 o swyddi hynny fod y Gymraeg yn 'ddymunol'. Roedd hyn oherwydd cytunwyd ar 15 Chwefror 2016 bod y Gymraeg yn cael ei gwneud yn 'ddymunol' fel isafswm gofyniad ar gyfer pob swydd.

O ganlyniad, mae pob disgrifiad swydd yn dynodi'r Gymraeg fel gofyniad 'Dymunol' ac felly ni fydd unrhyw swyddi fyth yn dangos bod sgiliau yn y Gymraeg yn 'ddim yn angenrheidiol'. Hefyd, ni restrwyd unrhyw swyddi yn y cyfnod adrodd lle nodwyd sgiliau yn y Gymraeg fel sgiliau y bu'n rhaid eu dysgu pan benodwyd unigolyn i swydd.

Y Strategaeth Hybu'r Gymraeg

Mae Safon 145 yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent lunio strategaeth sy'n manylu ar sut y bydd yn hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r iaith Gymraeg dros y pum mlynedd nesaf[1].

Mae nodau Strategaeth ar gyfer y Gymraeg Blaenau Gwent wedi'u cysylltu â gweledigaeth Llywodraeth Cymru i greu miliwn o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru erbyn 2050.

Er mwyn cyrraedd targed cynnydd o 44% o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, byddai'n rhaid inni ennill 2,324 o siaradwyr Cymraeg ychwanegol yn erbyn llinell sylfaen Cyfrifiad 2011 Blaenau Gwent o 5,284. Felly, mae hyn yn cynrychioli cynnydd blynyddol cyfartalog o 70 o siaradwyr Cymraeg ychwanegol, hynny yw, 3% o'r ffigur targed o 2,324 ychwanegol ym Mlaenau Gwent am y 33 mlynedd nesaf.

Mae'r Cyngor wedi nodi'r tri amcan Hyrwyddo'r Gymraeg canlynol:

i. Hyrwyddo ac annog y defnydd o'r Gymraeg o fewn y teuluoedd a'r gymuned;
ii. Cynyddu darpariaeth addysg Gymraeg a gweithgareddau anffurfiol ar gyfer plant a phobl ifanc ac i gynyddu eu hymwybyddiaeth o werth yr iaith;
iii. Cynyddu cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle.

http://democracy.blaenau-gwent.gov.uk/aksblaenau_gwent/images/att6176.pdf

Isod ceir rhai o'r darnau allweddol o waith sy'n cael eu symud ymlaen i hyrwyddo'r Gymraeg o fewn y Cyngor a chymunedau Blaenau Gwent:

Mae **Amcan un** Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg yn nodi: "Bydd y Cyngor yn hyrwyddo ac yn annog y defnydd o'r Gymraeg o fewn teuluoedd a'r gymuned".

Mae enghreifftiau o gamau gweithredu a gynhaliwyd yn ystod cyfnod adrodd 2017/18 er mwyn cefnogi'r amcan hwn yn cynnwys hyrwyddo digwyddiadau Cymraeg gan Menter Iaith, Coleg Gwent a Chymdeithas Cymraeg Gwent ar wefan y Cyngor a chyhoeddiad mewnol Cyngor Blaenau Gwent, BG Issue. Mae'r Swyddog Cefnogi'r Gymraeg hefyd yn mynychu cyfarfodydd Menter Iaith i ymgysylltu â siaradwyr Cymraeg yn yr ardal.

Mae'r cyfleoedd dysgu mwy ffurfiol gan Dysgu Cymraeg Gwent fel cyrsiau ac ysgolion dydd hefyd yn cael eu hyrwyddo ar wefan y Cyngor a chyhoeddiad mewnol Blaenau Gwent, BG Issue.

Hefyd, bydd unrhyw gyfleoedd hamdden, er enghraifft, gwers nofio yn Gymraeg, a gynigir gan unrhyw un o bartneriaid Blaenau Gwent hefyd yn cael eu hyrwyddo gan ddefnyddio'r un sianeli.
Mae **Amcan dau** Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg yn nodi: “Cynyddu'r ddarpariaeth addysg Gymraeg a gweithgareddau anffurfiol i blant a phobl ifanc a chynyddu eu hymwybyddiaeth o werth yr iaith”.

Cynllun Strategol Addysg Gymraeg

Mae'r Cyngor a'r Fforwm Addysg Gymraeg wedi ymrwymo i ddatblygu'r ddarpariaeth addysg Gymraeg gorau y gall Blaenau Gwent ei gynnig. Mae'r Swyddog Cefnogi'r Gymraeg yn aelod o'r Fforwm Addysg Gymraeg (WEF). Darperir addysg cyfrwng Cymraeg cyfredol ym Mlaenau Gwent gan un ysgol gynradd sef Ysgol Gymraeg Bro Helyg, gyda darpariaeth uwchradd gan Ysgol Gyfyn Gwynllyw mewn partneriaeth â Chynghorau SEWC ar draws y rhanbarth.

Mae Fforwm Rhanbarthol De-ddwyrain Cymru yn arwain ar ddatblygu safonau addysg Cymru, gan gefnogi gweledigaeth Llywodraeth Cymru ar gyfer y Gymraeg mewn Addysg. Mae Blaenau Gwent yn bartner ymrwymedig sy'n cyfrannu at weithio gyda'i gilydd yn y rhanbarth i roi cyfle i ysgolion a darparwyr addysg ar draws ystod oedran a sectorau ieithyddol sydd â gallu a chynaliadwyedd i gynyddu safonau yn y Gymraeg a hyrwyddo'r defnydd o'r iaith Gymraeg o fewn teuluoedd, cymunedau a gweithleoedd. Bydd Blaenau Gwent a'i bartneriaid yn ysgogi galw a darparu darpariaeth leol, hygyrch, gynaliadwy sy'n canolbwyntio ar y gymuned i gwrdd â'r galw cynyddol am addysg cyfrwng Cymraeg yn y Fwrdeistref Sirol.

http://democracy.blaenau-gwent.gov.uk/aksblaenau_gwent/images/att5545.pdf

Mae nifer o ddarparwyr gofal plant sy'n cynnig gofal plant yn y Gymraeg neu'n ddwyieithog ar y rhestr o ddarparwyr ar gyfer Peilot Gofal Plant Gweithredwyr Cynnar; mae'r cyfraddau pontio yn gwella o ddarpariaeth feithrin cyfrwng Cymraeg i Ysgol Bro Helyg. Hefyd bu nifer o ddigwyddiadau yn hyrwyddo manteision addysg cyfrwng Cymraeg i rieni gyda mwy o ddigwyddiadau wedi'u cynllunio. Bydd y digwyddiadau hyn yn helpu i godi proffil a lefelau cyfranogiad mewn addysg cyfrwng Cymraeg.

Mae yna hefyd gynlluniau i gyflwyno Ysgol Gynradd Gymraeg 'hadu' yn Nhredegar fel rhan o'r Band B ar gyfer y Rhaglen Amlinellol Strategol ar gyfer Rhaglen Ysgolion yr 21ain Ganrif a Chyfalaf Addysg Llywodraeth Cymru.

Mae **Amcan tri** o Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg yn datgan y bydd y Cyngor yn anelu at: "Cynyddu cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle".

Arweinyddiaeth ac Ymgysylltiad Gwleidyddol

Mae gan Arweinydd y Cyngor / Aelod Gweithredol dros Wasanaethau Corfforaethol gyfrifoldeb portffolio dros y Gymraeg a Chydraddoldebau.
Mae'r Tîm Arweinyddiaeth Gorfforaethol Ehangach (CLT) yn cynnwys y Rheolwr Gyfarwyddwr, y Cyfarwyddwyr a'r holl Benaethiaid Gwasanaeth ac mae'n cynnwys yr holl uwch swyddogion. CLT yw'r corff penderfynu ar gyfer elfen gorfforaethol y Cyngor. Mae'r CMT Ehangach wedi'i ddiweddaru'n gyson â datblygiadau trwy adroddiadau mewnol. Mae enghraifft o hyn yn cynnwys ymchwiliad diweddar Comisiynydd y Gymraeg i ddarparu gwersi nofio trwy gyfrwng y Gymraeg ym Mlaenau Gwent gan Ymddiriedolaeth Hamdden Aneurin.

Tîm Rheolaeth Adrannol (DMT)

Mae'r staff yn gyfrifol am weithredu'r safonau yn effeithiol ar draws pob cyfarwyddiaeth ac adran. Mae'r Penaethiaid Gwasanaeth perthnasol wedi cymryd rhan lawn mewn trafodaethau i sicrhau eu bod mewn sefyllfa dda i fodloni'r gofynion. Mae'r Tîm Polisi yn parhau i gefnogi pob adran i fonitro cydymffurfedd â'r safonau.

Y Tîm Polisi

Mae'r tîm Polisi yn cefnogi, cynghori ac yn darparu arweiniad i'r DMTs, arweinwyr gwleidyddol a phroffesiynol ar bob mater sy'n ymwneud â'r Gymraeg. Cefnogir y gwaith hwn gan y Swyddog Cefnogi'r Gymraeg a benodwyd i gefnogi gweithredu'r safonau.

Canllawiau ar y Gymraeg i Staff

Mae ystod o ganllawiau byr, ymarferol a hawdd eu dilyn wedi'u cynhyrchu ac maent wedi'u cynnwys ar dudalen Canllawiau ar y Gymraeg dynodedig ar fewnrwyd y Cyngor:

(http://intranet/policies-plans-strategies/welsh-language-guidance.aspx).

Bydd y canllawiau hyn yn cynorthwyo staff i weithredu llawer o'r Safonau Darparu Gwasanaethau, Creu Polisi a Safonau Gweithredol yn effeithiol. Mae'r canllawiau'n cynnwys disgrifio sut y dylai staff ateb y ffôn yn ddwyieithog, gan ddefnyddio templedi dwyieithog allan o'r swyddfa, cyfarchion sylfaenol, ymadroddion gohebiaeth ac arweiniad ar sut i gael cyfieithiad. Ail-edrychir, adolygir a diweddarir y dogfennau gwaith hyn pryd a phan fo angen.

Mae'r Hysbysiad Cydymffurfio a chrynodeb o'r Safonau sy'n cynnwys cyfrifoldebau staff hefyd ar gael ar y dudalen fewnrwyd. Hyrwyddwyd y dudalen fewnrwyd hon yn helaeth trwy nifer o fecanweithiau, gan gynnwys y Rhwydwaith Cydraddoldeb Corfforaethol, CMT Ehangach a'r Cyfarwyddwr Arweiniol a Phennaeth 'Negeseuon y Gwasanaeth Taledig tan fis Hydref 2017 a thrwy Neges y Rheolwr Gyfarwyddwr o fis Tachwedd 2017 trwy e-bost mewnol.

Prosiect Dewis y Gymraeg

Dechreuodd y Prosiect Dewis y Gymraeg ym mis Mawrth / Ebrill 2016 ac mae'n ddarn sylweddol o waith a geisiodd nodi dewis iaith dinasyddion, cwsmeriaid, partneriaid a staff. Mae'r prosiect hwn wedi'i ohirio ar hyn o bryd.

Dewis y Gymraeg gan Staff

Anfonwyd llythyr Dewis y Gymraeg at bob aelod o staff gyda chyflwyniad i Safonau'r Gymraeg. Cydlynwyd y wybodaeth hon gan reolwyr llinell fel eu bod yn deall dewis iaith eu staff a bydd y dewisiadau yn parhau i gael eu cofnodi'n ganolog ar system AD iTrent y Cyngor.

Yn ystod cwmpas y cyfnod adrodd hwn, mae'r Cyngor wedi cyflwyno elfen MYOptions i'r system iTrent sy'n golygu bod staff yn gallu diweddaru'r wybodaeth hon gan sicrhau bod gan y Cyngor wybodaeth gyfredol am allu Cymraeg eu gweithlu.

Asesiad Effaith Cydraddoldeb (EQIA)

Mae'r broses EQIA ers amser maith wedi cynnwys yr elfen Gymraeg. Mae'r fframwaith EQIA yn cael ei adolygu ar hyn o bryd. Diwygiwyd y ddogfen yn flaenorol i bwysleisio pwysigrwydd yr effeithiau 'cadarnhaol' yn ogystal ag effeithiau andwyol, yn unol â gofynion y Gymraeg, gyda nodyn o'r safonau Llunio Polisi.

Yn ogystal, mae'r EQIA yn ofyniad clir ar gyfer yr holl Gynlluniau Busnes corfforaethol / cyfarwyddiaethau a'r cynigion Prosiectau Effeithlonrwydd Ariannol sy'n nodi arbedion ariannol i'r Cyngor.

Recriwtio

Wrth recriwtio ar gyfer swyddi newydd neu swyddi gwag. Rhaid i reolwyr lenwi ffurflen Asesu Swyddi o safbwynt y Gymraeg. Mae'r wybodaeth yn dylanwadu ar y disgrifiad swydd, y gofyniad hysbysebu, y weithdrefn gyfweld ac yna unrhyw gyflogaeth. Yn unol â gofynion safonau'r Gymraeg, rhaid i'r Cyngor gadw cofnodion priodol o bob asesiad, yr adroddir arnynt bob blwyddyn. Mae'r Tîm Rheoli Corfforaethol wedi penderfynu bod yr holl rolau o fewn y Cyngor wedi'u dynodi fel isafswm o 'Y Gymraeg yn Ddymunol'.

Gwasanaethau Cymdeithasol Mwy na geiriau More than words

Ym Mlaenau Gwent, hyrwyddir 'Mwy na Geiriau' yn weithredol gyda darparwyr cartrefi gofal yn dilyn gweithredu Safonau'r Gymraeg ac mae'r Gwasanaethau Cymdeithasol hefyd wedi nodi Hyrwyddwr y Gymraeg yn yr adran.
Mae Atodiad wedi ei gymhwyso i gontract yr Awdurdod Lleol gyda chartrefi gofal sy'n gofyn iddynt gydymffurfio â'r ddeddfwriaeth a gwneud 'Cynnig Actif' i bobl sy'n byw yn eu cartrefi.

Mewn ymateb i ymchwil, a chydnabod yr anawsterau y mae dinasyddion yn eu hwynebu wrth fyw gyda dementia pan nad Saesneg yw eu hiaith gyntaf, cynhaliwyd archwiliad o staff cartrefi gofal er mwyn sefydlu argaeledd a chyfle i bobl ymgysylltu trwy gyfrwng y Gymraeg ac ieithoedd eraill .

Digwyddiadau Ymgynghori ac Ymgysylltu yn ystod y Cyfnod Adrodd

Mae'r Gymraeg wedi bod ar flaen y gad ym mywyd gwleidyddol Cymru yn ddiweddar gyda'r cynlluniau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru i gael miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050; Safonau'r Gymraeg; a Deddf Llesiant Cenhedlaethau'r Dyfodol 2015 sy'n galw am 'Gymru o ddiwylliant bywiog ac iaith Gymraeg ffyniannus'.

Er mwyn cyflawni ei rwymedigaethau o dan y deddfau hyn, mae Cyngor Bwrdeistref Sirol Blaenau Gwent wedi cyflogi Swyddog Cefnogi'r Gymraeg. Mae'r swydd hon

wedi sicrhau bod Tîm Polisi'r Cyngor wedi gallu cynnig barn a phrofiadau'r sefydliad a'i thrigolion yn y digwyddiadau ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol a restrir isod:

Paratoi ar gyfer Mesur y Gymraeg: Galwad am Dystiolaeth: Crynodeb o'r Ymatebion

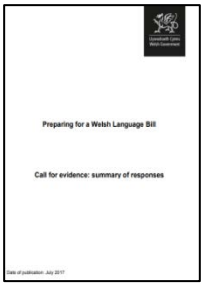

Mewn datganiad ysgrifenedig gan y Gweinidog dros Ddysgu a'r Gymraeg ar y pryd, Alun Davies, cyhoeddwyd cynlluniau ar 31 Ionawr 2017, i adolygu Mesur y Gymraeg i sicrhau: "Mewn cyfnod o bwysau ariannol", ... defnyddir adnoddau cyhoeddus prin i wella gwasanaethau Cymraeg a bod unrhyw feichiau biwrocrataidd posibl mor ysgafn â phosib".

I gefnogi'r paratoad hwn ar gyfer Mesur y Gymraeg, roedd y Swyddog Cefnogi'r Gymraeg yn mynychu digwyddiad gweithdy, "Paratoi ar gyfer Mesur y Gymraeg" a chydlynodd ymateb y Tîm Polisi i'r cwestiynau a ofynnwyd yn yr ymgynghoriad.

Yn dilyn yr ymgynghoriad, cyhoeddwyd dogfen gan Lywodraeth Cymru yn manylu ar yr ymatebion, "Paratoi ar gyfer Mesur y Gymraeg: Galwad am Dystiolaeth: Crynodeb o'r Ymatebion ym mis Gorffennaf 2017 a dyfynnwyd ymateb Blaenau Gwent i'r ymgynghoriad ar ddeg achlysur gwahanol tra bo awdurdodau lleol eraill wedi dewis aros yn ddienw.

Ymgynghoriad Papur Gwyn Llywodraeth Cymru: Taro'r cydbwysedd iawn: Cynigion ar gyfer Bil y Gymraeg

Roedd swyddogion o'r Tîm Polisi hefyd yn cynrychioli'r Cyngor yn y digwyddiad ymgynghori ar gyfer y Papur Gwyn "Taro'r Cydbwysedd Iawn" ar 5 Hydref 2017 a chasglodd ymateb y Cyngor i'r Papur Gwyn pwysig hwn.

Hawliau'n Gwreiddio: Trydydd Adroddiad Sicrwydd Comisiynydd y Gymraeg 2016-17

I lansio'r adroddiad hwn, cynhaliodd Comisiynydd y Gymraeg ddigwyddiad a oedd yn cynnwys gweithdy ar ddefnyddio gwasanaethau ym Mae Caerdydd ar 12 Hydref 2017. Mynychodd y Swyddog Cefnogi'r Gymraeg y digwyddiad yn Adeilad Pierhead.

Yn y digwyddiad, cyhoeddodd Comisiynydd y Gymraeg ei thri phrif ganfyddiad o'r adroddiad, sef mae gwasanaethau'r Gymraeg yn gwella; er gwaethaf gwelliant mewn gwasanaethau Cymraeg, mae angen gwneud rhagor o waith; ac mae angen newid ymddygiadol er mwyn hyrwyddo a hwyluso'r Gymraeg.

Y Cwestiwn Cymraeg – Swyddfa Ystadegau Gwladol

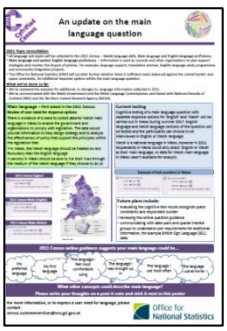

Cynrychiolodd Swyddog Cefnogi'r Gymraeg y Cyngor yn y digwyddiad hwn ar 9 Tachwedd 2017 yng Nghaerdydd. Canolbwyntiodd y digwyddiad hwn ar gwestiwn y Gymraeg ar y

Cyfrifiad, a holodd yng Nghymru yn 2011 a oedd prif iaith yr ymatebydd yn Gymraeg neu'n Saesneg.

Mae angen adolygu'r cwestiwn hwn gan y bydd y data a gesglir o Gyfrifiad 2021 yn cael ei ddefnyddio gan Gynghorau, sefydliadau eraill ac, wrth gwrs, Llywodraeth Cymru i fonitro effaith polisïau i wella gwasanaethau Cymru ac, wrth gwrs, i fonitro twf mewn siaradwyr Cymraeg yn y gwaith tuag at ennill miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050.

Ymgynghoriad ar God Ymarfer Drafft

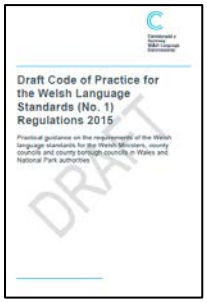

Dechreuodd yr Ymgynghoriad hwn ar 12 Ionawr a rhedeg hyd at 6 Ebrill 2018 gyda'r nod o ddarparu arweiniad ymarferol ar ofynion y Safonau.

Mynychodd y Swyddog Cefnogi'r Gymraeg ddigwyddiad gweithdy ar 7 Chwefror 2018 ar gyfer yr Ymgynghoriad hwn ac ar adeg ysgrifennu'r adroddiad hwn mae'n coladu ymateb Blaenau Gwent i'r Ymgynghoriad hwn.

Ymweliad monitro gan Dylan Jones, Swyddog Cydymffurfio, Swyddfa Comisiynydd y Gymraeg - 14eg Tachwedd 2017

Cyfarfu'r Prif Swyddog Polisi ac Ymchwil, Arweinydd Tîm Polisi ac Ymchwil a Swyddog Cefnogi'r Gymraeg â Dylan Jones, Swyddog Cydymffurfio, Swyddfa'r Comisiynydd Iaith. Roedd y cyfarfod yn ddigwyddiad positif iawn a chwmpasodd ein trafodaethau y meysydd diddordeb canlynol:

1. Canfyddiadau Adroddiad Sicrwydd 2016/17: Hawliau'n Gwreiddio;
2. Canfyddiadau gwaith monitro mewn perthynas â'r Cyngor 2016/17;
3. Y Cod Ymarfer Arfaethedig ar gyfer Safonau'r Gymraeg;
4. Ymarfer Llwyddiannus;
5. Problemau Systemig; ac
6. Adborth ar gyngor a chefnogaeth a gynigir gan y Comisiynydd.

Digwyddiadau Ymgysylltu

Mynychodd Swyddog Cefnogi'r Gymraeg hefyd Ddigwyddiadau Ymgysylltu â'r Cyngor ar 10 a 26 Ionawr 2018 ar gyfer Y Blaenau Gwent a Garem 3 a'r Happiness Pulse gan sicrhau bod dinasyddion yn gallu ymateb i ddigwyddiadau ymgysylltu yn Gymraeg pe baent yn dymuno gwneud hynny. Mae'r Swyddog Cymorth y Gymraeg hefyd yn ymgysylltu â siaradwyr Cymraeg mewn boreau coffi a digwyddiadau eraill a drefnir gan sefydliadau partner megis Menter Iaith a Dysgu Cymraeg Gwent.